

РІДНА ВІРА В ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ ХХ – початку ХХІ ст.

Анотація. У статті розглянуто рідновірську літературу ХХ – початку ХХІ ст., що засвідчує великий інтерес нашого суспільства до цієї тематики. Стверджується, що творчість письменників-рідновірів є оригінальним ідейно-тематичним літературним напрямком.

Ключові слова: рідна віра (стара віра), традиціоналізм, пан-арійський ренесанс, рідновірський літературний напрям, етнокультурний феномен.

Summary. The purpose of this study is to explore a Ukrainian native pagan literature from XX – XXI century period. The large amount of Ukrainian native pagan's literary works in this area demonstrates the high interest of our society to this theme. The author states that nowadays native Ukrainian pagan literature is an original and thematic literature trend.

Key words: Ukrainian native paganism (old belief), traditionalism, Pan-Aryan Renaissance, Ukrainian native pagan literature school, ethnocultural phenomenon.

У ХХ ст., коли людство опинилося перед загрозою глобальної деградації, з'явилися перші спроби осмислення причин цієї кризи і пошуку шляхів виходу з неї, що в Україні, як і в інших країнах Європи, отримало назви традиціоналізму, пан-арійського ренесансу, відродження старої або рідної віри [7]. Розвиток цього явища був перерваний Другою світовою війною, радянською тоталітарною системою та її ідеологічною цензурою, тому й залишився зовсім невідомим ні науковцям, ні, тим більше, широкому загалу. Актуальність наукового осмислення цього етнокультурного феномену, що знайшов своє відображення в літературному процесі, не викликає сумніву.

Звичайно, літературний твір виникає у певний час нашої історії як мистецька спроба автора донести свої думки до сучасників, щоб якимось вплинути на ті чи інші негативні тенденції або й стати рятувним засобом від певних загроз. Через політичні обставини багато творів наших письменників потрапляли до читачів лише через кілька десятиліть, а то й століття після їх написання, тому, не будучи включеними в контекст сучасної їм доби, ці твори, на жаль, не змогли виконати своє призначення в поточний момент історії. Проте, сьогодні внесення цих філософських і мистецьких здобутків до скарбниці української літератури дасть змогу по-новому осмислити літературний процес ХХ – початку ХХІ ст. уже з точки зору постколоніального літературознавства.

Мета цієї статті – започаткувати науковий дискурс про невідомі або маловідомі літературні твори на тему рідної віри, які становлять собою єдиний за ідейно-тематичною спрямованістю сегмент нашої культури, який можна вважати оригінальним літературним напрямком. Ми сподіваємося, що уведення цих фактів до наукового обігу згодом дасть змогу опублікувати ці твори для широкого загалу, тим самим ми віддамо належну шану духовним пошукам наших співвітчизників та долучимося до єдиного живого потоку вічно пульсуючої людської думки.

Термінологічні детермінанти дослідження. Рідна віра – автентична релігія європейських народів, яка існувала та розвивалася кілька тисячоліть перед християнством, а також паралельно з

ним і нині відроджується в середовищі сучасних націй. Інша наукова назва – етнічна релігія (або етнорелігія) – є синонімом словосполучення рідна віра [8, с. 31]. Серед релігієзнавців іноді рідну віру називають «рідновір'ям» або «рідновірством». Однак, ці неологізми, на нашу думку, мають певну мовленнєву штучність; отже ми будемо вживати термін «рідна віра», який склався природним шляхом (стихійно і незалежно) у середовищі рідновірів усіх слов'янських країн ще на початку ХХ ст. Представників або adeptів цього етнокультурного (або релігійного) напрямку називатимемо «рідновірами»; прийнятним також вважаємо прикметник «рідновірський», який можемо застосовувати щодо напрямку та його окремих якостей. Слід також зробити застереження, що неприпустимо плутати цю автентичну природну етнорелігійну течію зі штучно створеною монотейстичною неорелігією РУНвірою – авторським витвором американця Лева Силенка; так само й рідновірів не слід плутати з «рунвістами» (РУНВіра – по суті є дуже далекою від віри наших пращурів, бо тяжіє до рухів «Нью-Ейдж» [8, с. 381–389].

І. Предтечі. Оскільки кожне явище формується поступово, то й досліджуваний нами літературний феномен має своїх предтеч ще в ХІХ ст. Це, насамперед, діячі гуртка «Руська Трійця» (Маркіян Шашкевич – Руслан, Яків Головацький – Ярослав, Іван Вагилевич – Далібор) з їхніми язичницькими іменами та першою ластівкою «Русалка Дністрова» [13]; Тарас Шевченко з його фактично язичницькими баладами, критичним ставленням до «візантійського Саваофа» та язичницьким раєм над Дніпром (див. напр., «Наробив ти, Христе, лиха» та останній вірш «Чи не покинуть нам, небого...»); Іван Франко з його «Захаром Беркутом», «Біблійним оповіданням про Сотворення світу в світлі науки» [20] та численними філософськими й поетичними творами на язичницьку тематику; Леся Українка з її геніальною «Лісовою піснею» [17], «Стародавньою історією східних народів» [18] (яка дійшла до українського читача лише через століття), та її критичним ставленням до християнства (напр., драми «Руфін і Прісцила», «На полі крові» та ін.); Михайло Коцюбинський – Великий

Сонцепоклонник з його філософським «Інтермеццо» і «Тінями забутих предків» та ін. Наші класики, хоч і не проголошували ідей, які можна було б вважати етнорелігійним ренесансом, але своїми творами започаткували позитивне ставлення до надбань народної духовності та критичне ставлення до християнства як релігії чужої, принаймні завдяки їм ці ідеї були сприйняті в освітньо-культурному середовищі минулої доби [8, с. 341–354].

II. Рідна Віра в літературному процесі радянського періоду. Умовно рідновірську літературу XX – XXI ст. можна поділити на два періоди: 1) донезалежницький, перерваний II світовою війною і радянським тоталітаризмом, коли Україна перебувала в складі інших держав; 2) період незалежної України.

Бурхливий початок «червоного» XX ст. пробудив українську інтелігенцію до національно-визвольних змагань та пошуків національних духовних ідеалів, які б мали своє вираження в релігії. І хоча над багатьма з них ще тяжіли стереотипи мислення недавньої доби, але вже частіше з'являються деякі ознаки повернення до етнічних праджерел, напр., у творчості Юрія Липи, Олега Ольжича [22, с. 372–392; 702–748].

З 1932 р. у Львові почав виходити літературно-мистецький журнал «Дажбог», уже сама назва якого привертала увагу до етнонаціональних цінностей [8, с. 354–355]. Часопис згуртував навколо себе молодих письменників-націоналістів, його авторами були відомі представники українського чинного націоналізму, такі як Д. Донцов, Б. Кравців, Б. І. Антонич, У. Самчук та ін. У журналі друкувалися наукові статті етнологів В. Кубійовича, історика П. Скотинського і психолога Е. Пеленського, художні твори та поезії І. Липи, В. Пачовського, Ю. Горліса-Горського, Ю. Клена, Г. Косинки та ін.

Праці Дмитра Донцова з ідеології українського націоналізму в той час уже позначені впливом філософії Ф. Ніцше і Г. Сковороди [1, с. 124–150, 265–287], зокрема вчення про касти давньоарійського суспільства та ідеї Традиціоналізму, що виявилися в його книзі «Дух нашої давнини», на обкладинці першого видання якого не випадкове гасло: «Мудрість, Благородство, Мужність, Традиціоналізм» [2]. Про переосмислення Д. Донцовим ролі християнства в історії людства також свідчить його стаття «До старих Богів», опублікована в журналі «Дажбог», що засвідчувала його перехід до ідей Традиціоналізму: «Вловити цю нитку традиції, що зачали снувати наші предки, засвоїти собі їх досвід, сконденсований у переказах і чинах, і на цій підставі знайти формулу національного ідеалу – ось яке завдання поставила перед нашою інтелігенцією доля...» [8, с. 355]. Серед націоналістичних організацій Галичини поширилося захоплення ідеологією Д. Донцова, який усе міцніше ставав на позиції Ф. Ніцше відносно християнства. Це були переважно освічені молоді

люди, члени ОУН та «Пласту», які відійшли від християнства і, як пише у своїх спогадах Петро Войновський: «змінити свою віру Христову на віру Перунову», наприклад, тереновий провідник ОУН «Орест Зибачинський став відступником від віри Христової, а повернувся до язичництва, до Дажбога і Перуна» [8, с. 355].

На такому ідейно-мистецькому тлі сформувався світогляд та уподобання львів'янина Володимира Шаяна (1908–1974), згодом відомого професора, українського етнофілософа, члена ОУН, який по праву вважається речником відродження етнорелігії, названого «пан-арійським ренесансом» (все-арійським), не тільки в Україні, а й загалом у Європі. Роздумуючи над історичною долею українського народу, в праці «Проблеми української віри», В. Шаян писав: «Нарід, який покидає свою віру, покидає свою душу, свої ідеали. Іде на службу чужим Богам. Там може бути тільки рабом або прислужником. Такий нарід зрікається своєї духовної самостійності. Визнає себе меншевартісним... Що втратив народ зі своєю вірою? Він утратив найбільшу цінність, свою героїчну літературу, а враз із нею й свої героїчні ідеали; своє усвідомлення окремішності, свій відмінний і єдиний шлях розвитку, найглибшу основу, джерело власної культури. Чи можна втратити більше?... А скульптура? Статуя Перуна, виконана з золота і срібла, напевно не була замовлена в Греції. Це мистецтво пропало. Заступила його візантійщина... Що ж сказати про мудрість народу, про його космогонію, мітологію, теологію, етику і т.д.? Не зачалася українська культура в 988 р., але пропала. Зачалася культура чужа...» [22, с. 466–471].

Він доходить висновку, що «Відродження нації не може бути завершене без відродження її власної віри, як виразу її відчуження Бога...» [22, с. 477]. У своїй короткій автобіографії він сам згадував: «Датою мого духовного прозріння вважаю 1934 рік, коли постала ідея відродження староукраїнської віри. Перед тим було переживання на горі Грехіт у Карпатах на Гуцульщині. Це місце я вважаю святим для себе і безконечно вертаю до цього переживання, як одного з вибухів святості, визначеному в моїх творах» [15. V. 3]. Саме тут в середовищі гуцулів, він побачив архаїчні українські обряди, які можуть бути співвіднесені з ритуалами Рігведи [22, с. 823–876]. Володимир Шаян ще неодноразово згадуватиме про це «чудо великого Пробудження», яке сталося з ним у Карпатах. У 1934 році «у трьох ночах духової боротьби» Шаян вирішив відновити старовинну українську віру «не тільки як поезію, але як живу і творчу релігію» [22, с. 79]. Перебуваючи на горі Грехіт, він повністю усвідомив собі, що це важливий крок не тільки в історії України, але й в історії цілого людства. 5 листопада 1943 р. у Львові Шаян створив нелегальну релігійно-політичну організацію «Орден Лицарів Бога Сонця», метою якої була боротьба проти Німеччини й СРСР за визволення

України. Ідея Ордену постала після його наполегливих наукових пошуків матеріалу про давню віру слов'ян. Радянські «чистки» і переслідування національно свідомих українців змусили В.Шаяна мігрувати до Європи. Навесні 1944 року він вийшов зі Львова і попрямував етапами через Перемишль, Криницю, Братиславу, Відень, Авгсбург. У таборі для переміщених осіб Сомер-Касерне навколо В. Шаяна згуртувалася група української інтелігенції. Тут у його кімнатці під номером 76 мешкало четверо однодумців: Михайло Орест, професор Володимир Державін, Богдан Війтенко, часом Богдан Онуфрієнко. Закипіла наукова й культурницька праця. Тут була заснована Українська Вільна Академія Наук (УВАН), університет, гімназія; тут також з'явилися такі видання: «Орден», «Світання», «Нова епоха», «Науково-літературознавчий збірник» та інші [21]. Решта рідновірів, які лишилися в Україні, стали до лав УПА (Група імені Перуна) [6].

В. Шаян у статті «Майбутнє України в світлі Книги Велеса» впевнено напише: «Ми є великий історіотворчий рух!». І далі, розвиваючи цю думку, кине як докір своїм послідовникам: «Може зрозумієте нарешті, що я є зняряддям Духу, що творить нову добу в історії. В тій хвилині неважно, скільки досягну за життя... Важне, що створений почин і засіяне зерно». З цього історичного моменту починається нова доба розвитку вже відновленого зв'язку предківської віри з українським народом. Професор Володимир Шаян вперше після тисячолітньої перерви був проголошений Волхвом, про що свідчить запис у його Меморіальній книзі, зроблений рукою Лариси Мурович в 1974 р.: «Проф. Володимир Шаян – Волхв української національної Віри» [Архів ОРУ].

Він відверто заявив, що світові релігії, сформовані на ґрунті юдейського монотеїзму, є зразком спрощення етнічної картини світу. А всяке спрощення, за логікою, – шлях до одноманітності, вродження й смерті. Оскільки природна релігія політеїстична, а всі язичницькі Боги розлиті в Природі і в людині (іманентні), то кожна людина може розглядатися як син Бога, його друг, його часточка. Таким чином Боги – наші предки, наша земля, наша природа. Отже, шкодити природі – значить шкодити самому собі. Звідси впливає й значимість (природна вищість) статусу рідної віри порівняно зі світовими (штучно створеними) чужими релігіями, бо язичництво не тільки духовна, але й екологічна система порятунку етносів. Шаян також показує, як світові релігії «внесли» Бога за межі Всесвіту, зробили його потойбічним (трансцендентним), чим завдали руйнівної шкоди не тільки світогляду, а й моральності здорових етносів. З появою християнства зникає культ сміливого національного героя, і на перше місце виходить культ «в'ятого-мученика». Сини Богів стають «рабами божими», рабами чужої релігії і згодом рабами чужого етносу. Замість сміливої особистості з активною життєвою позицією віддається

пріоритет слухняним, боязким, слабівільним масам. Матерія перемагає Дух. Ще великий Кобзар застерігав нас: «Ми не раби його – ми люде!»

Володимир Шаян був всебічно обдарованою людиною: науковець, знавець санскриту й індоарійської міфології, філософ і поет. Він організував у Європі ПЕН-клуб (клуб поетів, новелістів і есеїстів); видавав кварталник (альманах) «Світання», де друкувалися рідновірська поезія, літературознавчі та публіцистичні праці його однодумців, був директором бібліотеки імені Т. Шевченка в Лондоні. Є відомості про те, що В.Шаян опікувався архівом В.Пачовського, друкував поезії Олега Ольжича, Богдана-Ігоря Антоновича, Віри Ворскло, Лариси Мурович [11]. В.Шаян започаткував і рідновірське літературознавство, написавши низку праць про творчість Г.Сковороди, Т.Шевченка, Л.Українки, О.Ольжича, Ю.Федьковича та ін. [22].

Доречно долучити до нашого літературознавчого дискурсу творчість Василя Пачовського, майже невідомого широкому загалу вашого земляка, українського письменника-закарпатця, що написав півсотні творів переважно з національно-державницької тематики, більшість з яких так і не було видано. В.Пачовський належав до гуртка українсько-галицьких поетів «Молода Музи», брав участь у засіданнях Організаційного комітету письменників Львова та в Клубі письменників, вірогідно, був знайомий з В. Шаяном. Особливою язичницькою лірикою пройняті його поеми «Князь Ляборець», «Храм дітей Сонця», у яких він висловив сподівання на появу нових лицарів, що відродять дух рідної віри [22, с. 137]. Важливим для нас є переосмислення В.Пачовським християнства та пріоритет у його поглядах рідної релігії, наприклад, у праці «Конструктивні ідеї державності та космічна місія української нації» він писав: «Ідея консервативна, яку добули ми з попелу століть для зросту нашої нації, для української держави, для місії українського духу, є культ животворної національної релігії на підкладі культу Сонця...

*Плаче вголос Ярославна,
Осьмомисла доня славна,
У Путивлі серед хмар.
Сонце світле, всім трисвітле,
Шлеш тепло, красу і ярь...*

То княжна Ярославна, як дитина народу Дажбожих онуків, молиться не до християнського бога, привезеного на незрозумілій мові з Греції, а до Бога Сонця, як молились предки дві тисячі з половиною літ перед Христом на Україні. <...> Культ Сонця прийшов на Україну в кінці бронзової епохи, і завдяки сему культурі українці, як осілий народ, сотворили обрядові пісні на соняшні свята з приспівкою «Даждь-Боже!» [19, с. 138]. Нашу увагу привертає також його поема «Князь Ляборець. Міт Срібної Землі», написана в 1923 році. Поему надрукував Володимир Шаян частинами у своєму кварталнику «Світання» [15. №№ 6–10], у повному обсязі я опублікувала її в часописі «Сварог»

[14. № 4]. Головна ідея твору – відданість рідній предківській вірі, яка завжди рятує народ від занепаду. Головний герой поеми, князь Ляборець з Ужгороду, отримав від Дажбога «ясний перстень з огнецвітом», який давав народові незліченні скарби, а князеві розкривав таємниці буття і природи. Спокусившись на проповіді улесливих греків, князь зраджує віру предків і хреститься водою. Відтоді марніє сам князь і занепадає дух держави. Нарешті зустріч зі сліпим дажбожичем і його молива до Дажбога розкриває князеві смисл нав'язаної греками аскези, спрямованої на самознищення народів:

*Якби смерть було стремління,
То не слід було б родитись. –
Якби ціль було терпіння,
То не слід нам з горем битись
І зглибляти всі моря –
Коли згаснем, як зоря!
О, Трисвітлий наш Дажбоже,
Нащо ти зродив людину? <...>
Ось відкрив нам тайну Раю
В своїм блиску і промінню.
Тим живу, що нині знаю:
Ціль життя не є в терпінню,
Тільки в радості життя –
Се довічна ціль буття!* [14. №4, с. 32]

В.Пачовський стверджує, що «на цілій Україні християнський культ єднається з культом Сонця. <...> Завдяки тому релігійному культові наші селяни мають в собі той аристократизм духу, оснований на старовинній культурі, якого не має ніякий народ в Європі» [19, с. 138].

Несподіваним фактом у нашому літературознавстві виявилось і віднайдення в 1990-х рр. рукописів репресованого в 1940-50-х роках композитора, професора Харківського університету Валентина Костенка [Архів СБУ]. У 1950 р. він був засуджений за звинуваченням в антирадянській націоналістичній діяльності, реабілітований лише в 1993 р. У 1996 р. з нагоди відзначення 110-річчя від дня його народження в Переяслав-Хмельницькому був опублікований філософський трактат «Пророк Світовіда».

Василь Стус, осмисливши наслідки християнізації, писав: «Думаю про 1000-ліття християнства на Україні. Гадаю, що було зроблено першу помилку – візантійсько-московський обряд, що нас, найсхіднішу частину Заходу, прилучив до Сходу. Наш індивідуалістично-західний дух, спертий деспотичним візантійським православ'ям, так і не зміг вивільнитися з цієї двоїстості духу, двоїстості, що витворила згодом комплекс лицемірства. Здається, що пасеїстичний дух православ'я тяжким каменем упав на молоду не визрілу душу народу – призвів до жіночості духу як атрибуту нашої духовності... Може, це одна з причин нашої національної трагедії. Не люблю християнства. Ні!» [16, с. 1].

III. Ідеї відродження рідної віри прийшли в Україну разом з національним піднесенням на по-

чатку 90-х років, коли інформація про язичницькі рухи стала доступною. Актуалізація рідної віри – нове, досі маловивчене явище нашої сучасності. Національно свідомі інтелігенція тоді ще шукала шляхів до відродження автокефальної церкви, вважаючи її «своєю». Але вже в перші роки незалежності завдяки доступній інформації прийшло усвідомлення того, що «у нас була справді своя власна віра, рідні Боги, яких русичі колись давно, хай навіть з примусу князя-христителя, зрадили...». Для декого з українців цього було достатньо, щоб «включилася генетична пам'ять». Інакше ми не можемо назвати цей феноменальний процес, який нині не піддається раціональному аналізу.

На такі радикальні зміни в духовному житті нації насамперед відгукнулася українська поезія кінця ХХ – початку ХХІ ст., подарувавши нам цілу когорту талановитих, як відомих, так і невідомих досі імен: лауреат Шевченківської премії Володимир Коломієць, Руслан Морозовський, Ярун Мотронюк, Михайло Іванченко, Ярослав Черногуз, Вогнедана Ралко, Гриць Гайовий, Борис Кононенко, Дмитро Шупта, Олеся Сінчук, Влада Платонова, Ольга Рось та ін. З'явилися також переклади та текстологічні дослідження Велесової книги (Б.Яценко, Г.Лозко) та її поетичні переспіви полтавського письменника лауреата премії ім. Панаса Мирного Миколи Костенка [5] та київського поета Миколи Карпенка. Літературні здобутки рідновірських письменників друкує часопис «Сварог», який виходить з 1995 р. [14].

Тематика рідновірської поезії різноманітна, проте можна визначити провідні її мотиви: критичне осмислення чужої віри, докори князеві Володимиру-христителю, славлення рідних Богів та героїв, суто язичницьке високо поетичне замилювання природою, теологічно-філософські та молитовні мотиви. Безперечно, найбільш популярною в середовищі рідновірів стала поезія Руслана Морозовського [10]. Надзвичайна конденсація думки й образу, які просто вистрілюють, як «лаколіти» однойменного вірша і влучають у ціль, пробуджуючи свідомість сплячих. Поет і сам – воістину Перунів Воїн нашої сучасної літератури. Як і його улюблений князь Святослав, оспіваний у багатьох творах, поет кидає виклик ворогам «Іду на ви!». Його поезія звучить як стародавня кошуна (сучасною мовою – кобзарська дума), або бойовий заклик, не даремно чимало його віршів покладено на музику.

*Минувишина велична та кривава
Для щастя не кувала нам підків, –
Згадаймо, браття, князя Святослава
І подвиги язичницьких полків.
Нова доба – нові знамена мають...
Вогненна Славо, думою тривоже!
Славетні мертві сорому не мають!
Живі також! Живі також!*

Парадоксальність порівнянь, така характерна для поезії Руслана Морозовського, оголює ту неймовірну прірву, яка пролягла між давнім героїчним чином княжих лицарів і злочинною діяльністю сьогоднішніх олігархів, що втративши сором, кидають свою обідрану державу в пашу світових глобалізаторів.

Ще в кінці 80-х Руслан Морозовський переосмислив біблійні «передбачення» як справжнісінькі готові сценарії для втілення в життя тим окаянним «народом божим». Якщо Чорнобильська трагедія була ототожнена зі «Звіздою Полин», то сценарії голодоморів наш поет розпізнав у маніпуляціях біблійного візира Йосипа з фараоном [9]. Так народився вірш «Від Йосипа до Йосипа», де візир Йосипа Сталіна Лазар Каганович виконує сценарій голодомору 1933. Автор застерігає від тих «візирів», які й нині служать «коло вуха президента». У його вірші «Приходь, княже!» також виразно звучить мотив того огидного «візирства»:

*В Європу шлях нам вказує Варшава,
В Єрусалим – давидова зізда.
Та ще й в гаранта радником Пасхавер –
Не Морозенко, не Скворода.
Чи не тому гаранта на коліна
Поставили рабини та попи?
І колінкує ціла Україна
До тих Європ, схиливши черепи.*

Збірка «Поклик Роду», що вийшла в 2006 р. засвідчила самобутній талант поета-мислителя. Такими є вірші «Сонет Рідновіра», «Професору Ша-яну», «Зоряні мости», «Розгнівано полян», «Поклик раси», «Приходь, княже!» та інші. Чітка й безкомпромісна громадянська позиція поета засвідчує виняткову рису його особистості – сувору чоловічу мужність, вміння відверто говорити правду, незважаючи на нав'язану народіві «політкоректність» пробуджувати людську гідність і національну свідомість.

Серед жіночої рідновірської поезії чільне місце посідає творчість Вогнедани Ралко, запашна, таємнича, неначе проникаюча крізь час і простір. Такими є вірші «Народження сина», «Богиня-Змія», «Голос Мавки», «Боянові внуки», «Чебрецевий сонет», та ін., наприклад:

*Лелека сяде на моє плече
і голос дасть розпуканому цвіту
і вродиться із вен співочих літо
і світло пелюстками потече
вода живлюща скресла, течія
огорне сріблом мій зелений шелест
між Місяцем і Сонцем пройде Велес
із неба скине квітку чи ім'я [14. № 13–14].*

Самобутнім талантом наділений письменник і художник, колишній в'язень німецьких і радянських концтаборів Михайло Іванченко – воістину людина-легенда. Особливою рідновірською ідеєю пронизані його поезії «Оріяни», «Мій храм», «Київська Русь», «Король Мешко I», «Велесова тропа», «Кінь Святовита» та ін. [14. №10; №15–16]. Відомим у

рідновірському середовищі є й поет Юрій-Ярун Мотронюк – один з перших пробуджених співців національно-релігійного відродження. Його поетичні твори друкувалися в часописі «Сварог» [14. № 5, №7–8], а в 2010 р. вийшла збірка «Струни серця». Деякі крилаті вислови Яруна вже стали язичницькими афоризмами, а такі вірші, як «Не називайте ви чужинця богом», «Відбудуймо жертovníки наші» вже стали хрестоматійними для багатьох рідновірів. Історичні поеми Мотронюка є спробою переосмислити історичні події, подолати нав'язані ідеологічні стереотипи. Так, у поемі «Лихоліття» йдеться про події, які передують занепаду нашої державності – насильницьке охрищення Русі [14. №7]. «Конфлікт релігій» показано не тільки як внутрішній (між князем та народом), а й як міжнародний політичний – між автохтонним язичницьким населенням та варязькими зайдами-християнами. Драматична основа поеми не залишає читача байдужим до подій тисячолітньої давнини, дає можливість побачити весь трагізм тієї події, яку офіційні ідеологи подають у виключно тріумфальному ключі – як значну «просвітницьку місію святого рівноапостольного» князя. Поет осмислює дії князя та війська, що виконує його наказ, через призму душевних страждань своїх персонажів, жінок і мужів-русичів. Кульмінація поеми – страта Волхва, служителя культу Сварога, остання промова якого до народу глибоко хвилює своїм прощальним віщунням, яке справджується в наш час:

*–Я смерті не боюсь!
Я довгий вік прожив. Моя дорога
Давно прямує в Небо, до Сварога.
Та от біда: як буде жити Русь? –
Керує нею зрадник, братовбивця, –
На манівці її він заведе!
Але я вірю: час такий прийде –
Його засудять, яко нечестивця!*

Рідновірськими темами пройнята також поезія лауреата Шевченківської премії Володимира Коломійця, зокрема збірки «Золотосинь», «Яре віно», «Правнуки Дажбожі» (1999), «Поки ще сонце світить» (2005). У поезії Миколи Костенка також знаходимо критичне осмислення наслідків християнізації:

*Ти прилип до гривні і кермуєш нами,
А твоя прислуга в капіці гуде.
Може й був державний християнський намір,
Але ж ти по крові перебрів в наш день!
Примирились люди, терпять Україна,
Але Красногора і Освень святий
Наповняють душі подихом билинним
Велесових внуків, вергнучи хрести.*

【«Князю Володимирі «рівноапостольному»】

Почала з'являтися й художня проза: запорізька рідновірка Мирослава Горностаєва створила триптих язичницьких повістей «Дажбожа криниця» [14. №11–12], «Світовидові коні» [14. №13–14], «Блискавиця Перунова», відомий письменник Сергій Плачинда та львів'янка Надія Гора пишуть міфологічні казки. Цікава також література для дітей: поетична казка Михайла Карасьова «Часи

Сварожі» (2008), окреслена автором як «Сказання з прадавніх віків» для дітей старшого віку. Мої книги «Рідна читанка» та «Дерево Життя» також призначені для дітей.

Значне місце серед рідновірської літератури займає публіцистика та науково-популярна книга. Знаними серед них є «Дивосвіт прадавніх слов'ян» Михайла Іванченка [3], «Міфи Київської землі та події стародавні» Олександра Знойка, «Мислене дерево» Валерія Шевчука. Літературознавство представлено блискучим фундаментальним аналізом Велесової книги доктора філологічних наук Григорія Клочека [4].

Висновки: Відродження рідної віри на початку ХХ століття спонукало й появу літературних творів про минуле і сучасне духовне життя рідних

Богів та даждбожих онуків. Рідновірська література нині представлена майже всіма відомими літературними жанрами: поезія, художня проза, казки, філософська есеїстика, публіцистика, літературознавство та ін., що засвідчує великий інтерес нашого суспільства до цієї тематики. Вона має виразні, спільні для всього напрямку ідейно-тематичні та художньо-стилістичні риси, ту оригінальну своєрідність, що вирізняє її серед інших літературних творів. Якщо нині вже йдеться про оновлення сучасного українського літературознавства, то цілком доречним було б виокремлення рідновірської творчості в окремий літературний напрямок. Сподіваємось, що ця глибоко патріотична тема пробудить одвічний Дух нації, той, за словами Івана Франка, «Дух, що тіло рве до бою».

ЛІТЕРАТУРА

1. Антологія християнства. Хрестоматія з релігієзнавства та культурології. Серія: «Пам'ятки релігійної думки України-Русі». / За загальною ред. докт. філос. наук Г.Лозко (Упорядники: Лозко Г.С., Борисюк І.В., Богород А.В.). – Третє видання: Тернопіль. – Вид. «Мандрівець», 2010. – 374 с.
2. Донцов Д. Дух нашої давнини. – Дрогобич, 1991. – 342 с.
3. Іванченко М. Дивосвіт прадавніх слов'ян. – К., 1991.
4. Клочек Г. Світ Велесової книги. – Кіровоград: Степова Еллада, 2001.
5. Книга Велеса. Поетичний варіант М. Костенка. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – 176 с., іл.
6. Літопис Української Повстанської Армії. – Торонто, 1980. – Т. 8, 24.
7. Лозко Г. Європейський етнорелігійний ренесанс. – Витоки, сутність, перспективи. – К.: Такі справи, 2006. – 424 с.
8. Лозко Г. Пробуджена Енея. – Харків, 2006.
9. Морозовський Р. Суперкнига: сценарій катастроф. – К., 1998. – 41 с.
10. Морозовський Р. Поклик Роду. – К., 2005. – 115 с.
11. Мурович Л. Дерево Рідного Роду. – Торонто, Канада, 1984.
12. Пачовський В. Князь Ляборець // Сварог. – 1996. – № 4. – С.29 –33; або: <http://svaroh.al.ru/svarohs/svar4/pachov4.htm>
13. Русалка Дністрова (Фотокопія з видання 1837 р.). Вступна стаття О. І. Білецького. – К.: Дніпро, 1972. – 136 с.
14. Сварог. Релігійно-історичний та науково-пізнавальний часопис Об'єднання Рідновірів України. – 1995 – 2010. – № № 1 – 22.
15. Світання: Квартальник поезії, літератури, мистецтва, ідеології та філософії. Головний редактор Володимир Шаян. – Торонто, Канада. – 1969 – 1974.
16. Стус В. Таборовий зошит. – К., 2008.
17. Українка Леся. Зібрання творів у дванадцяти томах. – К.: Наукова думка, 1975.
18. Українка Л. Стародавня історія східних народів. – Луцьк, 2008.
19. Українська державницька ідея. Антологія політичного традиціоналізму / Укладання і передмова О.Шокало, Я. Орос. – К.: МАУП, 2007. – 520 с.
20. Франко І. Біблійне оповідання про Сотворення Сьвіта в сьвітлі науки. – Вінніпег, Ман., 1918. – 118 с.
21. Шаян В. Архів. Фонд MG 31 Н 100. Канадський Державний Архів при Парламентській бібліотечі Канади (м. Оттава).
22. Шаян В. Віра Предків Наших. – Гамільтон, Канада. – 1987. – 894 с.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2011